

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಸಮುದಾಯ: ಒಂದು ಚಿಂತನೆ

ಶಿವಾನಂದ ಹೆಳವರ¹ ಮತ್ತು ಡಾ. ಎಚ್.ಇ. ಬಸವರಾಜಪ್ಪ²

ಪೀಠಿಕೆ

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಮನೆತನಗಳನ್ನು ಪಾತರದವರು, ಪಾತರವಾಟಿಯವರು, ಪಾತ್ರೋಟಿ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಮನೆತನಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ, ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಂಗಡಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಿತು. ಬೆಳಗಾವಿ ಸಮೀಪದ ಅಲತಗಾ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಮನೆತನದವರು 'ಉಪ್ಪಾರ ಜಾತಿ'ಗೆ ಸೇರಿದ್ದರೆ, ಬೈಲಹೊಂಗಲ ತಾಲೂಕಿನ ನಾವಲಗಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮದ ಪಾತ್ರೋಟಿವರನ್ನು 'ಕೊರವ'ರ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೊಣ್ಣೂರು, ಗೋಕಾಕ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆ ಈ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಗಾಡಿವಡ್ಡರ, ಬಂಡಿವಡ್ಡರ, ಗಿರಣಿ ವಡ್ಡರು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಸಮುದಾಯವನ್ನು 'ಗಂಟಿಚವಡಿ' ಅಥವಾ 'ಗಂಡಿಚೋರಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಪಾತ್ರೋಟಿ ಸಮುದಾಯದವರ ಮನೆಮಾತು ಕನ್ನಡವಾಗಿರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಉಪ್ಪಾರ, ವಡ್ಡರ ಮಾತೃಭಾಷೆಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ. ಉಪ್ಪಾರರು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಸಿ ಅಥವಾ ಆಮದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊರವರು ಬುಟ್ಟಿ, ಚಾಪೆ, ಕಸಬರಿಗೆಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರಿಗೂ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೂ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಕಲಾವಂತ ಜನಾಂಗದೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ 'ಕಲಾವಂತ' ಜನಾಂಗದವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಬಾಂದೋಡಕರ, ಕಾಕೋಡಕರ, ಶಿರೋಡಕರ, ಮಂಗೇಶಕರ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಗೋವಾದವರು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರು, ಕರ್ನಾಟಕದವರು-ಇವರಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೆ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದವರು ಮತ್ತು ತೇಲಂಗರು ಎಂಬ ಒಳಪಂಗಡಗಳಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ"¹ ಎಂದು ನೇಗಿನಹಾಳರವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಕಲಾವಂತರ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೂ, ಪಾತ್ರೋಟಿ ಸಮುದಾಯದವರ ಆಚರಣೆಗಳಿಗೂ ತುಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಂಗೇಶಕರ ಎಂಬ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರಿನವರು ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೇವದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸುವ ಅಂಶ. ಲತಾ ಮಂಗೇಶಕರ ಭಾರತದ ಬಹುದೊಡ್ಡ

¹ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಎಸ್.ಪಿ.ಎಂ ಕಲಾ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮು.ಪೊ: ಹಾರೂಗೇರಿ, ರಾಯಬಾಗ, ಬೆಳಗಾವಿ.

² ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು, ಬಸವಪ್ರಭು ಕೋರೆ ಕಲಾ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕು, ಬೆಳಗಾವಿ.

ಗಾಯಕಿ. ಲತಾರ ತಂದೆ ದೀನಾನಾಥ ಗೋವೆಯ ಮಂಗಳೇಶಿ ಊರಿನವರು. ಮಂಗಳೇಶಿಯ ಗ್ರಾಮ ದೇವತೆ ಮಂಗಳೇಶ. ಈ ದೇವರ ಬಗ್ಗೆ ದೀನಾನಾಥರಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ. ದೀನಾನಾಥರ ತಂದೆ ಗಣೇಶರವರು ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪೂಜಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಮಂಗಳೇಶ್ವರ್ ಕುಟುಂಬ ಈ ದೇವರ ಒಕ್ಕಲಾಗಿತ್ತು. (ಒಕ್ಕಲಾಗುವುದು ಎಂದರೆ, ದೇವದಾಸಿಯಾಗುವುದು) ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು; ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ ಇವರೇ ನಡೆಸಿಕೊಡಬೇಕಿತ್ತು. ದೀನಾನಾಥರ ಧ್ವನಿ ಮಧುರವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪಾತ್ರದವರು ಎಂಬ ಪದವೇ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಶಬ್ದದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಈ ಕುರಿತು ನೇಗಿನಹಾಳರವರು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ “ಪಾತ್ರೋಟಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಕನ್ನಡ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಯಾವ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂಬೈ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಅಥವಾ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ತೊಡಕಿನದಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪಾತ್ರ ಎಂಬುದೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಾತರ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪಾತರದ ಉದ್ಯೋಗದ ಮಾಡುವವರು ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ವಟಿ, ವಾಟಿ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರುವುದರಿಂದ ಪಾತರವಾಟಿ ಅಥವಾ ಪಾತ್ರೋಟಿ, ಪಾತ್ರೋಟಿ ಎಂಬ ರೂಪಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈಗ ಇವರ ಮನೆತನದ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳು ಇವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ”²

ಪಾತ್ರ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದದ ಉಲ್ಲೇಖ ಬಂದಿದೆ. ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ನೇಗಿನಹಾಳ ಅವರು ಈ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಿಸಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಪಾತರದವರು ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದೇವದಾಸಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ.

“ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು ‘ದೇವದಾಸಿ’ಯರು. ಇದು ಮೂಲಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ಮೂಲ ಪದ್ಧತಿ. ಅಂಗಭೋಗ ಮತ್ತು ರಂಗಭೋಗ ಎಂಬಿವು ದೇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಭೋಗಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪೂಜೆ, ದೀಪ, ಧೂಪ, ಆರತಿ, ನೈವೇದ್ಯ, ತಾಂಬೂಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದೇವರಿಗೆ (ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ) ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು ‘ಅಂಗಭೋಗ’ವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ‘ನೃತ್ಯ ಸೇವೆ’ ‘ರಂಗಭೋಗ’ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕೇವಲ ದೇವರ ಪೂಜಾ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವ ಸೂಳೆಯರನ್ನು ಮಾತ್ರ ‘ದೇವದಾಸಿ’ಯರೆಂದು ಶಾಸನಗಳು ಕರೆದಿರುತ್ತವೆ. ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಮುಂಭಾಗದ ನವರಂಗ ಅಥವಾ ರಂಗ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ನೃತ್ಯ-ಗೀತ ಮೊದಲಾದ ಸೇವಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದ ಸೂಳೆಯರನ್ನು ಶಾಸನಗಳು ‘ಪಾತ್ರ’ದವರೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿವೆ. ಹೀಗೆ ‘ಪಾತ್ರ’ ಪದಮೂಲದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ-ಗೀತ-ಸಂಗೀತ ಬಲ್ಲ ಸೂಳೆಯರು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ.”³

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಲಾವಂತ ಜನಾಂಗದ ದೇವದಾಸಿ ಸೇವೆ (ಮಂಗಳೇಶಕರ ಅವರ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮೇಲೆ ಗಮನಿಸಿದರೆ) ಪಾತ್ರದವರು ಎಂದರೆ ದೇವರ ಸೇವೆಗೆ ಮೀಸಲಾದವರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಇಂಥ ಪಾತ್ರದವರನ್ನು ರಾಜರು ಮದುವೆಯಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯ, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ‘ರಾಣಿವಾಸ’, ‘ಪೆಂಡವಾಸ’, ‘ಗಣಿಕೆ’, ಪದಗಳೂ

‘ವಿಟಚಕ್ರವರ್ತಿ’ ‘ವೈಶ್ಯಾಭುಜಂಗ’, ‘ವಾರವಧೂಜನಕಾಮ’ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಶೇಷಣಗಳೂ ‘ರಾಜವೇಶ್ಯ’ಯರನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇವರು ರಾಜವರ್ಗದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ‘ರಾಜವೇಶ್ಯ’ ಯರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ‘ವಿನಾಪೊಟೆ’ ಎಂಬ ಸೂಳೆ ಆತನ ‘ಪ್ರಾಣ ವಲ್ಲಭೆ’ ಯಾಗಿದ್ದಳು. ಈ ವಿನಾಪೊಟೆ ಸೂಳೆಯ ತಾಯಿ ‘ಕುಚಿಪೊಟೆ’ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಜಿ ‘ರೇವಮಂಚಾಳೆ’ಯರೂ ರಾಜವೇಶ್ಯೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಗಂಗ ನೀತಿಮಾರ್ಗ ಪೆರ್ಮಾಡಿಯ ಸೂಳೆಯ ಹೆಸರು ಜೋಗಬ್ಬೆ, ಮಯ್ಯುಮರಸನ ರಾಜವೇಶ್ಯೆ ಕಾಡಚ್ಚಿ (ಕ್ರಿ.ಶ 887) ಈ ಅಯ್ಯಬ್ಬೆ. ಅಯ್ಯಬ್ಬೆಯ ಮಗಳು ಕಳಿಂಗಬ್ಬೆ. ಹೀಗೆ ‘ರಾಜ ವೇಶ್ಯಾ; ಪದ್ಧತಿಯು ವಂಶ ಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ರಾಜವೇಶ್ಯೆಯರು ಹಾಗೂ ಇವರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವರ್ಗದ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೊಂಕ ರಾಜನು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ದೇವಸ್ಥಾನವೊಂದರ ‘ಪಾತ್ರ’ ದವಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾದ ಸಂಗತಿ 9 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನ ಒಂದರಲ್ಲಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಶಾಸನೋಕ್ತವಾಗಿ ‘ಪಾತ್ರ’ ಶಬ್ದದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪಾತ್ರದವರು ದೇವದಾಸಿ, ಸೂಳೆಗಾರಿಕೆ ಯಂಥ ಅನಿಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೆ ತಿಲಾಂಜಲಿ ನೀಡಿ, ಒಳ್ಳೆಯ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಕಲಾವಿದರು ಈ ಪಾತ್ರೋಟ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ. ಇಂದು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾವಲಗಟ್ಟಿಯ ಶಾಂತಾ, ಲಲಿತಾ, ಕಮಲವ್ವ ಇವರು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗ್ರಾಹಿಣಿ ನಾಟಕದ ಕಲಾವಿದರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೂವರು ಕೂಡಿ ‘ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾಟಕ ಮಂಡಳಿ’ ಎಂಬ ಒಂದು ನಾಟಕ ಸಂಘವನ್ನು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಲತಗಿಯ ಯಮನವ್ವ, ಪ್ರೇಮಲಾ, ಶಾಂತವ್ವ, ಸಕ್ರವ್ವ ಇವರ ಸೇವೆಯೂ ಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಕ್ರವ್ವ ಪಾತ್ರೋಟ ಅವರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಘನ ಸರಕಾರದ ರಾಜ್ಯೋತ್ಸವ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಕೂಡ ದೊರೆತಿದೆ. ಪಾತ್ರೋಟ ಸಮುದಾಯದ ಕಲಾವಿದರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ, ರಾಧಾನಾಟ, ಸಂಗ್ರಾಹಿಣಿ ಮೊದಲಾದ ಸಣ್ಣಾಟಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಆಡುತ್ತಾರೆ.

ನಾನು ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಜನರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತುಂಬ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಅಲತಗಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯದ ನೂರು ಮನೆತನಗಳಿವೆ. ಬೈಲಹೊಂಗಲ ತಾಲೂಕಿನ ನಾವಲಗಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಐವತ್ತು ಮನೆತನಗಳಿವೆ. ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಈ ಎರಡೂ ಊರುಗಳ ಜನರ ಮೂಲ ನೆಲೆ ಬೆಳಗಾವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಚೆನ್ನಹೊಸೂರು ಆಗಿದೆ. ಗೋಕಾಕ ತಾಲೂಕಿನ ಕೊಣ್ಣೂರು, ಗೋಕಾಕ, ಹುಕ್ಕೇರಿ ತಾಲೂಕಿನ ಯರಗಟ್ಟಿ, ಖಾನಾಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಮುಗಳಿಹಾಳ, ರಾಯಭಾಗ ತಾಲೂಕಿನ ಕಡಕಬಾಂವಿ, ಭಂಡಿವಾಡ, ದ್ಯಾಪರಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಜನರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಯಕ್ಕಂಬಾ, ಸಾಂಗ್ಲಿ, ಮಿರಜ, ಪುಣೆ, ಮುಂಬೈ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಜನರು ವಾಸಿಸುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಬಾಗಲಕೋಟೆಯ ಸತ್ಯಾನಂದ ಪಾತ್ರೋಟ ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಧನೆ ಸರ್ವರಿಗೂ ವೇದ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಪಾತ್ರೋಟ ಸಮುದಾಯದವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಕುರಿತು ನೇಗಿನಹಾಳ ಅವರು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಇವರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತ ದೇವರಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ವಿಶೇಷ. ಪಾತ್ರದ

ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಮನೆತನಗಳೂ ಹನುಮಂತದೇವರನ್ನು ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಾಜದ ಬಹಳಷ್ಟು ಮನೆತನಗಳಿಗೆ ಗೋಕಾಕ ತಾಲೂಕಿನ ಕಲ್ಲೊಳ್ಳಿಯ ಹನುಮಂತ ದೇವರು ಕುಲದೇವರಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ತರುವಾಯದ ಸ್ಥಾನ ಸವದತ್ತಿಯ ಎಲ್ಲಮ್ಮನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕನಿಷ್ಠ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಲವಾದರೂ ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹಡ್ಡಲಿಗೆ ತುಂಬಿಸಿ ಬೇರೆ ಹರಕೆಯೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ದೇವರಲ್ಲದೇ ಸ್ಥಾನಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿರುವ ದುರ್ಗವ್ವ, ಕರೆವ್ವ, ಲಗಮವ್ವ ಮುಂತಾದ ದೇವರುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಮನೆತನಗಳವರು ಲಗಮವ್ವ, ಬಡಕುಂದಿಯ ಹೊಳೆವ್ವ, ಕೊಣ್ಣೂರಿನ ಕೆಂಪಯ್ಯಸ್ವಾಮಿ, ತವಗದ ಬಾಳಯ್ಯ, ಕುರಣಿಯ ಗಂಗಬಾಯಿ ಇವರಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈಗಲೂ ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದೊಂದು ಆಟವನ್ನು ಆಡಿಬರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿಸಲ ಆಟ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುವ ಮುನ್ನ ಗಣಪತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಅಂಕಲಗಿಯ ಅಡಿವೆಪ್ಪ, ಕಾದ್ರೊಳ್ಳಿಯ ಅದೃಶ್ಯಪ್ಪ ಇವರ ಘೋಷೋ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಯೇ ಅಟ್ಟ ಹತ್ತುತ್ತಾರೆಂತೆ”⁴

ಜಾಗತೀಕರಣದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಸಮುದಾಯದವರು ಕಲಾ ಜೀವನದಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿದು, ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿತು, ಉದ್ಯೋಗ ಅರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರತರವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಸರಕಾರಿ ನೌಕರಿ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ದೇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದ ಈ ಸಮುದಾಯ ಇಂದು ಸುಧಾರಿಸಿದ ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಪಾತ್ರೋಟಿ ಸಮುದಾಯ ಒಂದು ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸಮುದಾಯವೆಂದು ನೇಗಿನಹಾಳ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, ಇವರು ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯವಾಗಿರದೆ, ದೇವರ ಸೇವೆಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಸಮುದಾಯದವರು ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಈ ಸಮುದಾಯವು ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡು ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸಮುದಾಯವಾಗಿದ್ದು, ನೇಗಿನಾಳರವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಪಾತ್ರ ಶಬ್ದದ ಉಲ್ಲೇಖ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದು ದೇವದಾಸಿಯರಿಗೆ ಬಳಸುವ ಪದ ಅಥವಾ ಪಾತ್ರೋಟಿ ಸಮುದಾಯ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯವುಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಸಮುದಾಯವು ಕಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅರಿವು ಇರುವ ಸಮುದಾಯವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

1. ನೇಗಿನಹಾಳ ಎಂ.ಬಿ. (1999). ನೇಗಿನಹಾಳ ಪ್ರಬಂಧಗಳು. ಹಂಪಿ ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಹಂಪಿ. ಪು.ಸಂ.179
2. ಮೇಲಿನದೇ., ಪು.ಸಂ.183
3. ಹಿರೇಮಠ ಬಿ.ಆರ್. (2012). ಶಾಸನಗಳ ಅಧ್ಯಯನ. ಹಂಪಿ ಪ್ರಸಾರಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಹಂಪಿ. ಪು.ಸಂ.230
4. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ., ನೇಗಿನಹಾಳ ಎಂ.ಬಿ. (1999). ಪು.ಸಂ.181

